כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תצוה ■ ט' אדר א' ה'תשפ"ב ■ 09.02.2022 ■ גליון מס' 670 ■

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

בעניין פורים קטן גדול

אחלוק עם קוראי עלון 'בסוד שיח' היקרים, חידוש גדול ונפלא של רבינו החתם סופר, אשר לפיו בשנה מעוברת שיש 'פורים קטן' (באדר א') ויש גם 'פורים גדול' (באדר ב') הפורים הקטן הוא בעצם הפורים הגדול, ואילו הפורים הגדול הוא הפורים הקטן, לקיים מה שנאמר 'ונהפוך הוא'.

ופשר דבר הוא בהקדם המחלוקת המשולשת שיש בראשונים בנידון ההנהגה המעשית בימי י"ד וט"ו אדר א' - פורים קטן.

שלוש שיטות בראשונים בעניין י"ד וט"ו אדר א'

דעת הרא"ש[א] היא שימים אלו הרי הם ימים רגילים לכל דבר ועניין ואף בהספד ותענית מותרים הם, אך בתוספות במסכת מגילה[ב] יש עוד שתי דעות בעניין ימים אלו, יש אומרים שימים אלו אסורים בהספד ותענית אך אין צורך לנהוג בהם משתה ושמחה, אך יש גם שיטה הנוקטת שימים אלו הם ימים מצוינים לא רק ב'שב ואל תעשה' של הספד ותענית, אלא גם ב'קום ועשה' של משתה ושמחה.

והנה בשולחן ערוך וברמ"א מובאים כל דעות אלו.

השולחן ערוך כתב וזה לשונו[ג]:

'יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואסור בהספד ותענית; אבל שאר דברים אין נוהגים בהם; ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרים'.

הרי שהשולחן ערוך הביא את השיטה הממוצעת שימים אלו אסורים בהספד ותענית הא ותו לא, אך הביא גם את שיטת הרא"ש שאין שום מיוחדות בימים אלו, ומותרים הם אף בהספד ותענית.

אך הרמ"א הביא גם את השיטה השלישית:

'יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון'.

והנה להלכה אנו נוקטים כשיטה הממוצעת[ד] שימים אלו אסורים בהספד ותענית (וממילא לא אומרים בהם 'תחנון') אך לא מעבר לכך, ויש מחמירים להרבות בי"ד אדר א' בשמחה ומשתה כמבואר בהמשך דברי הרמ"א ובמשנה ברורה[ה].

השיטה הממוצעת מה ביאורה?

והנה יש לבאר פשרה של שיטה ממוצעת זו, שהנה כאשר הרא"ש מבאר את שיטתו מדוע ימים אלו הם ימים רגילים אף לעניין הספד ותענית הוא מסביר וכותב שבעצם אדר א' אינו נחשב אדר, והרי הוא כחודש שבט, וממילא אין שום משמעות לתאריכים י"ד וט"ו של אדר א' ואם כן מובן מדוע אין שום דבר מיוחד בימים אלו והרי אלו ימים רגילים שמותרים גם בהספד ותענית.

וגם את השיטה הנוקטת שיש לנהוג בימים אלו משתה ושמחה, גם ניתן להבין בקלות שמאחר והחודש הוא חודש אדר והתאריך הוא י"ד (וט"ו) אדר הרי שנהי שלעניין קריאת המגילה נפסק להלכה כדעת רבן שמעון בן גמליאל במסכת מגילה שיש לקרוא את המגילה באדר ב' כדי לסמוך גאולה לגאולה, מכל מקום שאר דינים של משתה ושמחה יש לנהוג גם באדר א', שהרי סוף סוף זה התאריך - י"ד אדר (ולא סברה שיטה זו כרא"ש שאדר א' הרי זה כחודש שבט[ו]).

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בפורים נולדו היהודים / כך קיבל העם היהודי את שמו
מה משמעות השם "יהודי"? מהו מקור המילה ומהו פירושה? שורש המילה...
המשך בעמ' 3

לכבוד ולתפארת
עיקרה של היהדות הוא עולמו הפנימי של האדם, ועם זאת יש ערך מוסף...
המשך בעמ' 4

וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי
בְּסוֹף הציווּיים בעניין נדבת והקמת והשכן, מודיע הקב"ה למשה רבינו...
המשך בעמ' 4

החילוק בין המנורה בבית המקדש לנרות חנוכה
בפרשתנו כתוב, ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
אילם מרצון
ר'נוריאל אשקי ז"ל, לא היה אדם מפורסם. הוא התפרנס מיגיע כפיו...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *משנכנס אדר מרבין בשמחה*
■ *מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל: דרכי החינוך בחכמה*
■ *הצוואה המוזרה*
■ *סגולה לחיים ארוכים*
המשך בעמ' 8

בגדי כבוד
"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" שואל רבינו אור...
המשך בעמ' 11

פורים דאיראן
במחזור השנה של קהילות יהדות איראן נחשב פורים לחג שולי יחסית...
המשך בעמ' 12

אך שיטה ממוצעת זו שמצד אחד לא רואים ימים אלו כיום חול רגיל, אך מצד שני אין חיוב של משתה ושמחה, ורק מהספד ותענית יש להימנע - מהו ביאורה של שיטה זו שלכאורה פוסחת על שני הסעיפים?

אך על פי דברי החתם סופר תתבאר שיטה זו באור יקרות.

קביעת פורים כיום שמחה הוא חיוב מהתורה

הנה רבינו החתם סופר מחדש[ז] חידוש גדול שעצם החובה לקבוע את היום שבו נעשו בו ניסים לישראל כיום מצוין ושונה משאר הימים - היא חובה דאורייתא!

שהרי הגמרא אומרת[ח] קל וחומר 'מעבדות לחרות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן'? וקול וחומר דאורייתא הוא.

ולכן עצם החובה לקבוע את יום פורים (וחנוכה) כיום שמחה הוא חובה מהתורה, אלא שבשביל דין תורה מספיק לקבוע ביום זה שמחה כל דהוא, לאסור הספד ותענית, וחכמים הם אלו שבאו ויצקו תוכן נוסף ליום זה כמקרא מגילה ושאר מצוות היום.

אמור מעתה: המסגרת של יום הפורים היא מהתורה, אך התוכן הוא מדרבנן (מדברי קבלה).

קושיית החתם סופר על הרדב"ז והחכם צבי

והנה החתם סופר מקשה[ט], הנה בגמרא במסכת מגילה[י] מבואר שנחלקו התנאים מתי לקרוא את המגילה בשנה מעוברת, באדר א' או באדר ב', ודעת התנא הסובר שיש לקרותה באדר א' הוא משום 'אין מעבירין על המצוות', ואילו דעת התנא הסובר שיש לקרותה באדר ב' הוא משום 'מסמך גאולה לגאולה עדיף' (לסמוך גאולת אחשוורוש לגאולת מצרים).

ומצינו לכמה פוסקים הנוקטים שמעלת 'זריזין מקדימים למצוות' ומעלת 'אין מעבירים על המצוות' קודמות למעלה 'מצווה מן המובחר', כן נקטו הרדב"ז[יא] והחכם צבי[יב] באשר לשאלת 'בית האסורים' אודות יהודי שהיה חבוש בבית האסורים והתיר לו שר בית הסוהר לצאת מבית האסורים יום אחד בשנה כדי להתפלל במניין, והתחבט באיזה יום לבחור, האם ביום כיפור או בפורים משום מקרא מגילה ופרסומי ניסא, ונקט הרדב"ז שיש לו לצאת לנצל את ההזדמנות מידיית ולצאת מחר בבוקר כי מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה.

וקשה לשיטתם איך הם יפרנסו גמרא זו בה רואים שעשיית מצווה המובחר גוברת על מעלת 'אין מעבירים על המצוות', שהרי אנו פוסקים להלכה שקוראים את המגילה באדר ב'![יג]

ועתה יתבאר כפתור ופרח

אך כעת יתבאר הכול.

בשנה מעוברת אנו נתקלים תחילה באדר א' ואין אנו רשאים להעביר על המצוות, ולכן חייבם אנו לציין את יום הפורים כבר באדר א', אלא שבשביל דין תורה די בזה שלא נקיים הספד ותענית ביום זה, ובזה אנו יוצאים ידי חובה דאורייתא בקביעת יום שמחה להודות לה' על הניסים הגדולים.

אך חכמים בבואם לקבוע תוכן וצורה למסגרת של יום הפורים, קבעו מלכתחילה שיהיה זה באדר ב' כדי לסמוך גאולה לגאולה, ולא יהיה בזה מעביר על המצוות, כי מלכתחילה נתקן שכך זמנו - באדר ב'.

ומעתה מובן שאכן אין אנו מעבירים על המצוות, ומובנת השיטה הממוצעת בראשונים שבפורים קטן אין דין שמחה ומשתה אך יש דין לא להספיד ולא להתענות, כי כך הוא דין תורה של פורים - זכר כל דהוא, והשמחה והמשתה הוא מדרבנן והם קבעוהו מלכתחילה רק באדר ב'[יד].

נמצא מעתה שבשנה מעוברת, י"ד וט"ו באדר א' הוא הקיום של פורים מהתורה, וביו"ד וט"ו של אדר ב' אנו מקיימים את דיני חכמים שבפורים.

השוואה ל'קידושא רבא' בשבת קודש

והנה הקידוש של שבת קודש בבוקר נקרא 'קידושא רבא' (הקידוש הגדול) ומסביר המשנה ברורה[טו] שזה בלשון 'סגי נהור' כי באמת הקידוש החשוב הוא בלילה שהוא מדאורייתא, ובשבת קודש בבוקר הקידוש הוא רק מדרבנן, ובאמת הוא 'קידושא זוטא' ורק בלשון סגי נהור נקרא 'קידושא רבא'.

ומקידוש לפורים: על פי החתם סופר בשנה מעוברת, י"ד וט"ו באדר א' הם ימי הפורים הגדול, כי קיומם הוא מדאורייתא, וימי הפורים באדר ב', הם הפורים הקטן!

ואם תשאל אם כן מדוע י"ד וט"ו אדר א' נקראים בשם 'פורים קטן'? ייתכן שזה משום 'ונהפוך הוא'...(ועיין בהערה[טז]).

פורים קטן שבעל שמח לכל בית ישראל!

התודה והברכה לרב אלקנה ליאור שליט"א ממנו שמעתי מהלך זה, במסגרת דרשה שמסר בשבת קודם פורים קטן תשע"ט ב'קהילת בני הישיבות' רעננה.

להארות והערות: shyogel@gmail.com

א - רא"ש על מסכת מגילה פרק א' סימן ז'.
ב - דף ו' עמוד ב' ד"ה 'ורבי אליעזר ברבי יוסי'.
ג - אורח חיים סימן תרצ"ז.
ד - סתם ויש בשו"ע הלכה כסתם, והרמ"א גם כתב שהמנהג כסברא הראשונה בשו"ע.
ה - שם ס"ק ה' (הס"ק האחרון בספר המשנה ברורה).
ו - ויש להשוות מחלוקת זו למח' השו"ע והרמ"א באו"ח סימן תקס"ח סעיף ז' לעניין קביעת יום התענית של יארצייט (יום השנה לפטירה) האם באדר ב' (לדעת השו"ע) או באדר א' (לדעת הרמ"א) ויסוד המחלוקות לכאורה אחד הוא האם חודש אדר א' הוא רק 'תוספת' ואדר ב' הוא האדר האמיתי, או להיפך, וע"ע בלבוש סימן תרפ"ה סעיף א' ואכמ"ל.
ז - שו"ת חתם סופר אורח חיים סימן ר"ח.
ח - מגילה י"ד ע"א.
ט - שם, וכן בהגהות חתם סופר למסכת מגילה דף ו' עמוד ב' (מובא בהגהות וחידושים בסוף המסכת).
י - דף ו' עמוד ב'.
יא - שו"ת רדב"ז חלק ד' סימן י"ג.
יב - שו"ת חכם צבי סימן ק"ו.
יג - ויש לפלפל הרבה בשאלה זו ולחלק בין מצווה אחת גופא לשתי מצוות שונות, ואכמ"ל.
יד - והנה הרמ"א בסימן תרצ"ד כאשר הוא מביא את השיטה השלישית שיש חיוב שמחה ומשתה בפורים קטן הוא כותב זאת רק לגבי י"ד אדר ולא לגבי ט"ו אדר וכן פסק המשנה ברורה שם ס"ק ד' (ואף בני בכרכים ירבו בשמחה בי"ד) וצ"ע להיכן נעלם ט"ו אדר א' לשיטה זו, אך לאמור יש לומר שמדין תורה אין צריך לחלק את פורים לב' ימים, וכל חלוקה זו אינה אלא מדרבנן, וממילא בבואנו לציין את פורים קטן מדאורייתא בחודש אדר א' כדי לא להעביר על המצוות די לנו לציין רק בי"ד, אלא שדעה זו סברה שיש גם להרבות בשמחה ולא רק שלא להספיד ולא להתענות ודו"ק.
טו - סימן רפ"ט ס"ק ג'.
טז - והאמת תורה דרכה שאין ה'קטן' ו'גדול' נקבעו לפי דרגת החשיבות אלא לפי כמות התוכן והמצוות, ומאחר וקיום מצוות הפורים הם באדר ב' ממילא י"ד וט"ו באדר א' נקראו בשם 'פורים קטן'.
ואמרה יפה קראתי בלוח 'דבר בעתו' שהרי יום כפורים הוא כ-פורים, וכשם שיש פורים קטן כך גם יש יום כיפור קטן בכל ערב ראש חודש.

בפורים נולדו היהודים / כך קיבל העם היהודי את שמו

/ נפתלי סילברברג

מה משמעות השם "יהודי"? מהו מקור המילה ומהו פירושה?

שורש המילה 'יהודי' הוא מהשם 'יהודה', שהיה אחד משנים-עשר השבטים ובנו הרביעי של יעקב אבינו. לכן כשאדם נקרא בשם 'יהודה', סביר יהיה, לכאורה, להניח שהוא צאצא של שבט יהודה. אולם, כפי שידוע, ליעקב היו שנים עשר בנים, שהם אבותיהם הקדמונים של שנים עשר שבטי ישראל, שהצירוף של כולם מהווה את העם היהודי. אם כך, מדוע כל האומה הישראלית קרויה דווקא "יהודים"?

(התשובה הקונבנציונאלית לשאלה זו היא, שרוב היהודים כיום הם צאצאי השבטים יהודה ובנימין - שני השבטים שמהם נבנתה מלכות יהודה. שאר עשרת השבטים, שהשתייכו למלכות ישראל, הוגלו לארצות בלתי נודעות. אולם חייבת להיות סיבה עמוקה יותר לעובדה שהעם הנבחר נקרא בשם זה קרוב ל-2500 שנה!)

יתכן שנוכל להשיב על השאלה על ידי ניתוח האדם הראשון שניתן לו הכינוי 'יהודי'. את האיזכור הראשון לשם זה אנו מוצאים במגילת אסתר, המתעדת את הסיפור של פורים. "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר .... איש ימיני" (אסתר ב', ה').

בדיוק כך: ה"יהודי" הראשון היה משבט בנימין!

אם נחקור באובייקטיביות את סיפור הנס של פורים נגלה, שהיינו יכולים לחסוך את כל הסיטואציה המפחידה הזו. כל מה שקרה בפורים היה כתוצאה מדבקותו העקשנית של מרדכי לקוד התנהגותי שכבר לא היה באופנה ולא היה מתאים לאותם זמנים. מרדכי היה רב זקן, שזכר את התקופה שהייתה 05 שנה לפני כן, כאשר בית המקדש עמד לתפארת בירושלים וכל העם התנהג על-פי חוקי התורה. אולי באותו הדור היה אפשר לזלזל בהמן הרשע. אך מאז הדברים השתנו לבלי הכר: בני ישראל היו בגלות. כיצד העיז מרדכי להעמיד אומה שלמה בסכנת הכחדה על ידי זלזול בשר האהוב והמכובד על המלך? אולי מישהו שכח לעדכן את מרדכי שהמפתח להישרדות היא ההליכה בתלם, מבלי להתבלט?...

מרדכי, לעומת זאת, חשב אחרת; והיה לו גם ממי ללמוד. שנים רבות קודם לכן, שליט מצרים רצה לקחת את אחד השבטים, בנימין, לעבד. אחיו של בנימין, יהודה, לא הסכים לכך בשום אופן. ברגעי השיא, הוא התעלם לגמרי מהגינונים המלכותיים, התקרב בזעם אל השליט הכוחני - כמובן, יהודה לא ידע ששליט מצרים הוא לא אחר מאשר אחיו יוסף - ודרש באיומים את שחרורו של בנימין.

יהודה היה התגלמות היהודי הגולה ההולך על גשר צר מאוד: מצד אחד הוא חייב לחיות בשלום עם שכניו, לציית לחוקי ומנהגי המדינה בה הוא יושב, ולהתפלל לשלומה של מלכות; אך עם זאת, יש לו האומץ לעמוד בעוז כנגד כל הכוחות שבעולם כדי להגן על האידיאלים שלו. כפי שתיאר זאת רבי שלום דב בער, האדמו"ר החמישי של חב"ד, "גופנו בלבד נשלח לגלות, אך לא נשמתנו"!

מרדכי "היהודי" היה תלמיד גאה של דודו הרחוק, יהודה. הוא ידע שהתורה אוסרת על יהודי להשתחוות להמן (ולפסל שהיה תלוי על צווארו), וכך יש להתנהג. ואכן, פעולותיהם של יהודה ומרדכי הוכיחו את עצמם ושום נזק לא נגרם להם בזכות אומץ הלב שהפגינו.

כשהוא פועל כדוגמת אבותיו, הצליח מרדכי לנטוע בליבותיהם של ההמונים את תחושת הגאווה היהודית. כאשר הוציא המן את גזרת ההשמדה שלו, אפילו יהודי אחד לא חשב להמיר את דתו כדי להינצל ממוות. באותם רגעים כולנו נהיינו "יהודים". לכן, מגילת אסתר היא המקום הראשון שבו אנחנו כאומה שלמה נקראנו "יהודים".

ומאז דבק בנו השם הזה. משום שב- 0052 השנים הבאות יבחנו את יהדותנו שוב ושוב. תחת אינספור משטרים, חלקם ידידותיים ורובם עוינים, נאבקנו עם ידידים ואויבים שרצו לכפות רצונם עלינו במחיר יחסינו עם האלוקים. שוב ושוב הוכחנו את נאמנותנו להשם, והראינו כי את השם "יהודי" קיבלנו בצדק: בדם, יזע ודמעות. הסיפור הגדול של ההיסטוריה מסתיים באורח דומה לסיפור של פורים: אנחנו פה כדי לספר את הסיפור ואויבינו נעלמו מהמפה. שמחת פורים היא גדולה יותר מאשר בכל חג, משום שהיא מספרת את סיפורה של האומה שמעולם לא אפשרה לנשמה להיכבל - זהו סיפורו של היהודי.

[מתוך אתר חב"ד באינטרנט]

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

לכבוד ולתפארת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

עיקרה של היהדות הוא עולמו הפנימי של האדם, ועם זאת יש ערך מוסף למראה החיצוני. איך עלינו להתייחס לנויו של העולם? מצד אחד אנו אומרים: "שקר החן והבל היופי", ורבי יעקב [אבות פ"ג מ"ט] אומר: "המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", שמהם משמע לכאורה שעל האדם להסתייג, עד כדי התעלמות, מהיופי העולמי. ומאידך אנו אומרים: "הדור נאה זיו העולם" ובמדרש [קה"ר ז] אנו מוצאים: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: **ראה** מעשי כמה **נאים** ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי", שממנו משמע שעל האדם להתבונן ולראות כמה נאים ומשובחים מעשיו של הקב"ה. אבל באמת אין כאן מחלוקת, יש כאן התייחסות לשני מקרים הפוכים, האחד, כאשר ההתרשמות ממראה הטבע ויופיו מביאה את האדם **להפסיק ממשנתו**, עד שההתפעלות שלו מיופיו של העולם מנתקת אותו מבורא עולם, התרשמות כזו היא לרועץ לאדם המסכנת את חייו הרוחניים. אבל אם ההתבוננות ביופי הבריאה דווקא מביאה את האדם להתחבר יותר אל בורא העולם, כמאמר הנביא [ישעיה מ כו]: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", אז אדרבא ההתרשמות וההתפעלות מיופי העולם היא מומלצת, כמו שכתב **הרמב"ם** [הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב]: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו (של הא־ל)? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול". ומטעם זה נפסקה ההלכה: "היוצא לשדות או לגנות בימי ניסן וראה אילנות פורחים ונצנים עולים מברך: . . . שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות **ונאות** כדי להנאות בהן בני אדם" [רמב"ם, הל' ברכות פ"י הי"ג].

חשיבות החזות החיצונית אינה רק במראות נופי הטבע, אנו מוצאים את חשיבות החזות החיצונית גם של איש הציבור בכל הרמות, החל **מהמלך** שעליו אמרו [סנהדרין כב ב]: "מלך מסתפר בכל יום שנאמר: 'מלך ביופיו תחזינה עיניך'", גם **הכהן הגדול** חייב להקפיד על הופעה חיצונית כמו שמובא שם: "כהן גדול מסתפר מערב שבת לערב שבת הואיל ומשמרות מתחדשות" **ופרש"י** שם: "וצריך להסתפר מפני משמרת חדשה זו הנכנסת שיראוהו **ביופי**". את חשיבות הופעתו החיצונית של הכהן הגדול אנו מוצאים כבר בתורה האומרת: "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". לא רק מהמלך והכהן נדרשת הופעה חיצונית מרשימה שיהיה "בעל מראה" אלא היא נדרשת גם מהשופט כמו שכתב **הרמב"ם** [פ"ב מהל' סנהדרין ה"ו]: "כשם שבתי דין מנוקין בצדק כך צריכים להיות מנוקין מכל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה, בעלי קומה, **בעלי מראה**". ואפילו **הנביא** שתפקידו הוא רוחני גם הוא צריך להיות בעל הופעה חיצונית מרשימה, כמו שאמרו [שבת צב א]: "אין השכינה שורה אלא על בעל קומה". ולכאורה הדבר תמוה מה הצורך לנביא שהוא איש רוח להופעה חיצונית מרשימה? את הסיבה מסביר **הר"ן** בדרשותיו [הדרוש החמישי]: ש"אין ראוי שידבר אל הרבים אלא רק איש בעל צורה כדי שיהיו דבריו נשמעים יותר". מפני שההמון מושפע מהמראה החיצוני, ומפני הטעם הזה אמרו בבכורות [מה ב]: "מנין שהקב"ה משתבח בבעל קומה? שנאמר: 'אשר כגובה ארזים גבהו'". וכבר אמרו חז"ל: "אשה נאה ודירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של האדם", על כן גם במקדש הנקרא: "נויו של עולם" ההקפדה אינה רק למראה החיצוני של המבנה אלא גם ללבוש שהכוהנים לובשים בעבודת המקדש.

וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה ע"ה, הריני כפרת משכבה

בסוף הציווים בעניין נדבת והקמת והשכן, מודיע הקב"ה למשה רבינו - שהמשכן יהיה מקום הועד[1]. ומשם תתגלה אליו השכינה, ללמד תורה לישראל. ואילו ישראל יתקדשו בכך, להיות בכלל מכובדי ה'[2].

אך יחד עם זאת גם נרמז, שחנוכת המשכן תהיה בהתקדשות עילאה - במיתת שני בני אהרון[3]. ולא תהיה הופעת שכינה תמידית, לולי כל זאת.

כיוון שכך רמז ה' למשה. הוא הוסיף ולימד אותו, היכן יהיה מקום ההקדשה - במזבח הקטורת. שעל אף היותו כלי מכלי המשכן, לא נכתב ציווי אלא בפרשה שלנו - המדברת על עניין הכהנים המקריבים במשכן. ולא בפרשת תרומה, המדברת על שאר כלי המשכן. שכן מסוגל הוא המזבח, לכפר על הנפש - בהקטרת הקטורת[4].

הדבר המיוחד שיש במזבח הקטורת, הוא בצורת ההקטרה שעליו.

שהגחלים עליהם מקטירים את הקטורת, באים מתוך כלי אחר - מזבח העולה. ולאחר שהתקיימה בהם מצוותם והתעכלו, הם הוכשרו להיות על מזבח הקטורת[5].

ולכן ההקטרה שעל מזבח הקטורת, כוללת בתוכה - הן את עבודת המזבח החיצון, והן את עבודת המזבח הפנימי. ומעין זה גם הדלקת המנורה, שנעשית ע"י שלהבת המובאת ממזבח החיצון.

וכך עולים הדברים לכדי קודש קודשים. בקדושה הבאה מתוך קדושה קיימת.

וכאשר ניגש אדם שאינו ראוי מספיק לכך, להקטיר את הקטורת. הוא מסתכן בעצמו, כשם שארע עם קורח ועדתו. שהיו רק בדרגת - קדוש. למול אהרון הכהן, שהינו - קודש קודשים[6].

נשאי השבטים הבינו זאת, בחנוכת המזבח. ולכן הם התנדבו להקטיר קטורת - במזבח החיצון, כהוראת שעה[7]. על דבר זה, נתקנה אהרון הכהן. שלא הוא ולא שבטו, היו בכלל חנוכת המשכן. והנחמה שניתנה לו מאת ה', באה בהדלקת הנרות שבמנורה[8].

שאף המנורה אמנם מודלקת מגחלי מזבח החיצון, אך גם הפתילות עשויות מבלאיי בגדי הכהונה[9]. וכך מתחברת עבודת הכלים ועבודת הכהנים - ומביאה לכלל אורה גדולה במשכן.

אך נדב ואביהו לא נהגו כן, כשהקריבו אש זרה אשר לא הצטוו עליה. שלא ניתן לגשת פנימה לקודש, בלא ההכנה שמבחוץ[10]. וכך גם היה עונשם - שריפת הנפש בלבד, בלא שריפת בגדיהם[11].

כהוראה לרבים שאין לגשת אל הקודש פנימה, לולי שמכינים עצמם קודם לכן.

1 - **ונועדתי שמה** אתועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם - רש"י שמות כט, מג
2 - ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי - שמות, שם
3 - ומ"א אל תקרי בכבודי אלא במכובדי במכובדים שלי כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו וזהו שאמר משה (ויקרא י) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי - רש"י, שם
4 - **ועשית מזבח מקטר קטורת** הנה מזבח הקטרת מן הכלים הפנימיים היה ראוי שיזכירנו עם השולחן והמנורה שהוא מונח עמהם וכן הזכירם במעשה בפרשת ויקהל (להלן לז כה) אבל הטעם להזכירו כאן אחר המשכן וכל כליו והקרבנות בעבור שאמר בתשלום הכל ונקדש בכבודי (לעיל כט מג) ושכנתי בתוך בני ישראל (שם מה) אמר כי עוד יתחייב להם שיעשו מזבח מקטר קטרת להקטיר לכבוד השם וזהו רז שנמסר למשה רבינו שהקטרת עוצרת המגפה (שבת פט) כי הקטרת במדת הדין (זוה"ק ויקרא יח) שנאמר ישימו קטורה באפך (דברים לג י) מן וחרה אפי (שם לא יז) והוא מה שאמר בקטרת זרה ועל פני כל העם אכבד (ויקרא י ג) שידעו כבודי כי לא ישא לפשעכם ויזהרו בכבודי - רמב"ן שמות ל, א
5 - נטל מחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחותה מן המעוכלות הפנימיות - יומא מג:
6 - ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם להקטיר לפני ה' - דברי הימים א כג, יג
7 - **מלאה קטרת** לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראת שעה היתה - רש"י במדבר ז, יד
8 - **בהעלתך** למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות - שם ח, ב
9 - מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהן פתילות למנורת תמיד - רמב"ם הלכות כלי המקדש והעובדים בו ח, ו
10 - חז"ל מתארים את חטאם של נדב ואביהו בכך שלא הכשירו עצמם להיכנס אל הקודש, שהם היו פרועי ראש, מחוסרי בגדים ולא נשאו נשים. ובדבר הזה נגעה בהם יד ה'
11 - בכתנתם של מתים מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם כמין שני חוטין של אש ונכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב ת"כ) - רש"י ויקרא י, ה

החילוק בין המנורה בבית המקדש לנרות חנוכה

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "גם אני אודך"

בפרשתנו כתוב, ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. (שמות כ"ז, כ')

במדרש תנחומא (פרשת תצוה) מובא, שנס גדול נעשה במנורה, שהיו מדליקים אותה בתחילת השנה, והייתה דולקת במשך כל השנה.

והקשו על דברי המדרש: הלא יש מצוה להדליק את המנורה בכל יום ויום?

ותירץ על כך ה"חידושי הרי"ם", שכל יום הוסיפו מעט שמן למנורה, וכשם שלענין שבת המוסיף שמן בנר, חייב משום מבעיר, (כמובא במסכת ביצה כ"ב ע"א), כך גם יוצאים ידי חובת הדלקת הנרות על ידי הוספת שמן.

ובספר "מרפסין איגרי" בפרשתנו, הקשו, וז"ל: הלא ב"שולחן ערוך", הלכות חנוכה (סימן תרע"ה סעיף ב') מבואר, שאם בשעת ההדלקה לא היה שמן כשיעור שידלוק חצי שעה, לא מועיל להוסיף לאחר ההדלקה שמן נוסף, אלא צריך לכבות, ולהוסיף שמן כשיעור, ולחזור ולהדליק.

ואם אכן הוספת שמן לנר נחשבת להדלקה, ובאופן זה קיימו את מצות הדלקת המנורה בבית המקדש, כפי שכתב ה"חידושי הרי"ם", מדוע לא מועיל להוסיף שמן בעוד נרות החנוכה דולקים, ? עכ"ל.

א תירצו שם בשם הגרי"מ פיינשטיין, וז"ל: שונה הדלקת נרות במקדש מהדלקת נרות חנוכה, שכן מצות נרות חנוכה נועדה לפרסם הנס.

לכן, במקום שצריך שיקיים הדלקה גרידא, כמו בהדלקת הנרות במקדש, א"כ יוצאים ידי חובה גם בהוספת שמן שנחשבת להבערה והדלקה.

אך בהדלקת נרות חנוכה שענינה ותכליתה היא פירסום הנס, לו ולאחרים, א"כ אין זה מתקיים אלא בקיום שני פרטים, האחד: הדלקה ממש, והשני: הדלקה למשך זמן מספיק (חצי שעה) לפירסום הנס.

לפי זה, הגם שהוספת שמן נחשבת להבערה והדלקה, אך אין זה אלא מבחינה דינית והלכתית בלבד, ואילו במקום שצריך שמעשהו יפרסם את הנס לו ולאחרים, א"כ עדיין צריך מעשה

הדלקה כצורתו הרגילה, שרק כך, באופן שהאדם רגיל בכך, מתפרסם לו ולאחרים הנס. עכ"ל. (וכן תירץ שם גם הרב דניאל כליפה שליט"א).

ב עוד הביאו לתרץ במרפסין איגרי שם, בשם הרב ח.ש. כהן שליט"א, והרב יחזקאל שיינפלד שליט"א, שהנה הגר"ח הלוי (פרק ט' מהלכות ביאת המקדש) מצביע על חילוק מהותי בין מצות הדלקת הנרות במקדש, לבין מצות הדלקת נרות חנוכה, כפי שיבואר.

מצות הדלקת הנרות במקדש היא לא עצם פעולת ההדלקה, אלא ההכנה והדאגה לכך שבהיכל ידלקו הנרות, ומכיון שהנרות דלקו כראוי, קיים את המצוה.

מה שאין כן בנרות חנוכה, עצם פעולת ההדלקה היא המצוה (דקיי"ל הדלקה עושה מצוה - שבת כ"ג ע"א). הלכות שונות נגזרות מחילוק מהותי זה, אך אין כאן המקום לפורטם.

ומכיון שכך, ניתן להבין מדוע בזמן הדלקת נרות חנוכה צריך שכל כמות השמן הנצרכת לזמן ההדלקה תהיה מוכנה, היות ושעת ההדלקה זה הוא זמן קיום המצוה. אולם בזמן הדלקת המנורה במקדש אין לנו צורך שאז תהיה כל כמות השמן, מכיון שאין כל מיוחדות ברגע זה אלא בתוצאה, שהיא - בעירת הנרות בהיכל.

ולכן די בתוספת כל שהיא של שמן למנורה המבטאת את הדאגה לדליקת הנרות בהיכל, ובכך לקיים את המצוה לדאוג לכך שהנרות ידלקו בהיכל. עכ"ל.

ג לענ"ד י"ל בס"ד שיתכן שהן בהדלקת נרות המקדש, והן בהדלקת נרות חנוכה, צריך שיהיה שמן כפי משך זמן ההדלקה. והחילוק בין המקרים נובע מכך שבבית המקדש מכוח הנס, תמיד היה במנורה שמן המספיק לכל משך זמן ההדלקה, לפיכך די היה בשפיכה מועטת של שמן חדש, רק כדי לקיים את מצות ההדלקה.

מה שאין כן בהדלקה רגילה של נרות חנוכה, שלא נעשה בה נס, צריך שיהיה שמן כפי שיעור משך זמן ההדלקה, כפי שהיו צריכים במקדש לולא הנס.

סיפור לשבת

אילם מרצון

ר'נוריאל אשקי ז"ל, לא היה אדם מפורסם. הוא התפרנס מיגיע כפיו וקבע עתים לתורה. מעטים הכירוהו, בעיקר שכניו לרחוב שערי תורה בשכונת בית וגן בירושלים, שם התגורר. ר' נוריאל חלה במחלה קשה-בגרונו התגלתה המחלה הנוראה, שהתמקמה במיתרי הקול. במשך תקופה ארוכה עבר טיפולים כימותרפיים קשים ומורכבים. לאחר תקופה ארוכה וממושכת של ייסורים, כשנואשו הרופאים מלהציל את מיתרי קולו הפגועים, התקבלה ההחלטה הקשה-לכרות את מיתרי הקול, כדי להציל את חייו, למען לא תתפשט המחלה לשאר איברי הגוף. אדם ללא מיתרי קול הוא למעשה אילם, אינו יכול להתפלל עוד, לדבר, לשוחח, להסביר. הניתוח בוצע בהצלחה, וכשהתעורר ר' נוריאל מההרדמה-הפך לאילם... לא עוד שיחות, לא עוד דיבורים-הוא יכול להניע את שפתיו בחופשיות אך אף הגה לא יוצא מפיו. נטול מיתרי קול החל ר' נוריאל להתרגל לחייו החדשים, כאשר כל בקשה נכתבת על פתק, וכל התקשורת שלו עם סביבתו מתנהלת באמצעות תנועות וכתיבה בלבד... קשה לדמיין חיים מייסרים שכאלה. גם לאחר הכריתה המשיכו הטיפולים הכימותרפיים, ורק כעבור כשנה וחצי מהניתוח-היתה בפי הרופאים בשורה משמחת: הגוף התגבר על המחלה, בעזרת ה' היא כבר לא תחזור. אפשר להשתיל מיתרי קול חדשים, ולהשיב את יכולת הדיבור! בני המשפחה התרגשו, ושמחתם לא ידעה גבול. סוף סוף, לאחר שנה וחצי של אילמות מצערת, יוכל אביהם לחזור ולדבר כאחד האדם! רק אדם אחד לא התרגש מדי מהבשורה המשמחת: היה זה ר' נוריאל עצמו... הרופאים החלו לשוחח עמו, מבקשים לקבוע מועד לניתוח בו יחזירו לו את מיתרי הקול. בתחילה דחה אותם בלך ושוב, ורק לאחר כן הבינו כי הדחיות מכוונות, והוא דוחה את הניתוח מסיבות השמורות עמו. הרופאים חשבו כי הוא חושש מהניתוח, ודיברו על לבו כי מדובר בניתוח פשוט וקצר, אשר נערך בהרדמה מקומית בלבד. 'אין לך מה לחשוש', חזרו ואמרו,' רק נקבע מועד, נבצע את הניתוח בפשטות ובהצלחה, ובס"ד תוכל לשוב לדבר כמו לפני הניתוח הראשון!' אך ר' נוריאל עודו דוחה ומסרב, וטעמו עמו, אך לא שיתף אף את בני משפחתו הקרובים. אלו ראו כיצד אביהם מתקשה בתקשורת עם סובביו, ולא הבינו מה טעם בסירובו. בצר להם, פנו בני המשפחה אל רבי יעקב עדס שליט"א, אליו היה אביהם

המשך בעמוד הבא...

מקורב. 'אולי יעלה הרב לשוחח עם אבינו', ביקשו, 'וישמע את הסיבה מדוע הוא מסרב לעבור את הניתוח. הרי לאחר הניתוח יוכל לחזור להתפלל, מחכים לו חיים מאושרים מלאי שיג ושיח, שיחות ודיבורים, מדוע הוא דוחה אותו כל העת?' רבי יעקב נענה להזמנה, וטרח ובא לביתו של ר 'נוריאל, אשר קיבלו בהתרגשות רבה. הוא סימן לרב לשבת, וביקש מקרובי המשפחה לצאת מן החדר. הפגישה ביניהם ארכה זמן ממושך, ובסיומה יצא רבי יעקב ולא אמר דבר... בני המשפחה היו בטוחים כי הבעיה נפתרה וניתן לקבוע מועד לניתוח, אך גילו כי אביהם איתן בסירובו לביצוע הניתוח, ואף הרב עדס דוחה אותם מלפניו, אינו משיב באופן ברור מתי יבוצע הניתוח, אם בכלל...חלפו עוד כמה שנים, בהן יכול היה ר' נוריאל לעבור את הניתוח בכל רגע נתון, ולקבל בחזרה את יכולת הדיבור, אך הוא בחר בדעה צלולה שלא לעשות זאת. ברור היה כי ר' נוריאל עומד בדעתו שלא לעבור את הניתוח, ומבקש לסיים את חייו כאילם...וכך אכן קרה, לאחר כמה שנים נפטר ר' נוריאל לבית עולמו.

הלווייתו יצאה מביתו שבשכונת בית וגן בנוכחות קהל רב ממכריו ומוקיריו, שביכו את לכתו לאחר ייסורים קשים, בהם שנים ארוכות של אילמות מרצון. בהלוויתו ספד לו רבי יעקב עדס שליט"א, וחשף את הסיבה העומדת מאחורי הסירוב לניתוח. ' 'הנפטר דנן', אמר הרב עדס והשתנק בבכי, 'יכול היה לקבל בחזרה את כוח הדיבור, ולחיות את העשור האחרון לחייו כאדם מדבר ורגיל, תחת היותו מוגבל ואילם. אך הוא בחר להישאר אילם מבחירה, ועתה- אגלה לכם את הסוד מדוע נהג כך. הייתי אצלו, ניסיתי לדבר על לבו, לשכנעו לעבור את הניתוח שיחזיר לו את יכולת הדיבור, אך נתקלתי בסירוב עקשן. בהמשך, גילה לי את הסיבה לסירובו, וגזר עליי לא לספר לאיש עד יום מותו...'הסכיתו ושמעו', הרעים הרב עדס בקולו, 'הוא הסביר כי הקדוש ברוך הוא ברא באדם את כוח הדיבור למטרות טובות, ללמוד, להתפלל, לשוחח דברים טובים ומחזקים איש עם רעהו...אך כוח הדיבור הזה הוא גם כוח מסוכן עד מאד...במילה אחת ניתן לגרום לנזק בלתי הפיך ולתוצאות קשות וכואבות עבור האדם המדובר, משפחתו וסובביו... כל עוד נולדתי עם כוח הדיבור',-הסביר לי רבי נוריאל-'עליי לשמור עליו, לעשות כל שביכולתי. אבל משהקדוש ברוך הוא נטל ממני כוח זה, איני חפץ לעשות פעולות יזומות מצדי כדי להחזיר לי כוח זה-למרות התועלת העצומה שטמונה בו-יען כי חושש אני שאכשל ואחטא בדיבורי. לכן מעדיף אני להישאר אילם כל חיי, ובלבד שלא אחטא חלילה בדיבורים אסורים!!!.'הרב עדס פרץ בבכי מר וזעק: 'לא ייאמן!,' ר' נוריאל הקריב את מיתרי קולו ובחר לחיות יותר מעשר שנים כאילם, ובלבד שלא להיכשל פעם אחת בדיבור אסור! כמה עלינו ללמוד ממנו, שהלשון עשויה להיות כחרב פיפיות, וכל מאמץ שבעולם כדאי ומשתלם הוא כדי לשמור על הפה והלשון נקיים וזכים, בוודאי כאשר מדובר בלימוד הלכות שמירת הלשון והקדשת תשומת לב לפני שמוציאים דיבורים מפינו!' (פנינים לשולחן שבת) סיפור זה התפרסם, עד אשר ביום מן הימים הגיע לידיעת יהודי אשר באותה תקופה התמודד בעצמו עם מציאות דומה לזו המתוארת בסיפור: גידול מסוכן התמקם על מיתרי הקול שלו, והוא עבר ניתוח לכריתת מיתרי הקול. לאחר שעברו כמה חודשים מהניתוח, והרופאים ראו כי אין חשש שהגידול יחזור-המליצו לו לבצע ניתוח להשתלת מיתרי קול. אותו יהודי שמח עד מאד על הבשורה הטובה, לאחר תקופה מייסרת בה לא יכול היה לדבר כלל, והודה להקב"ה על כי בקרוב יוכל לקיים את המצוות התלויות בדיבור-תפילה, לימוד תורה, קידוש, סיפור יציאת מצרים ועוד, אך משמע את סיפורו של הרב נוריאל-החל לתהות מה רצון ה' ממנו, והאם עליו לבצע את הניתוח כדי להחזיר את יכולת הדיבור וקיום המצוות, או שעליו להישאר במצבו הנוכחי, ללא יכולת דיבור, כדי שלא להיכשל בדיבורים אסורים. שאלתו הובאה לפני הגר"י זילברשטיין שליט"א, והוא דן בעניין באריכות (מופיע בהרחבה ב'ווי העמודים' עמ' כ"ג), וכתב בסוף דבריו :לאור זאת בעינינו ראוי לאדם שיחזיר לעצמו את כוח הדיבור, וישמור עליו מכל משמר שלא ייכשל, ואם ייכשל-מיד יחזור בתשובה... אך כל זה כהנהגה לרבים. אבל יחיד שרוצה להתקדש ולהיטהר, ומרגיש נפשו שלימה, ואינו רוצה להיכשל-נראה שמותר לו להישאר אילם כדי שלא ייכשל בלשונו'. והוכיח כן מהמדרש תנחומא (פרשת חוקת) מהמעשה ברבי מתיא בן חרש שנטל מעצמו את כוח הראיה כדי שלא להיכשל בדבר עבירה, וקרא הקב"ה למלאך רפאל שירפא את מאור עיניו, אך רבי מתיא בן חרש לא חפץ להחזיר לעצמו את מאור עיניו, שמא ייכשל, עד שהבטיחו הקב"ה שלא ישלוט בו יצר הרע כל ימי חייו.

שביבים / שאול שיף

משנכנס אדר מרבין בשמחה

/ הרב דוד איפרמן

השאלה הנשאלת היא, מדוע דווקא על חודש אדר נקבע שמרבין בשמחה? מדוע לא חודש ניסן - חודש הניסים והגאולה, או חודש תשרי - חודש מלא חגים, וכדו'? האמרה הזאת מובאת בגמרא תענית, והיא רק חצי ממשפט שלם. בגמרא כתוב: "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". ועל זה יש לשאול, מדוע הגמרא מקשרת בין שני החודשים? לכאורה כל אחד עומד בפני עצמו! אלא ישנם מסבירים, שלאחר חורבן בית ראשון בני ישראל חרדו שמא הקב"ה גירש אותם ונטש אותם, ומעכשיו, כביכול, אין יותר קשר אתו. הוא אינו רוצה בנו, ואנחנו לא חייבים לשמור עוד תורה ומצוות. כנגד זה אמר הנביא יחזקאל: "וככל העולה על רוחכם היו לא תהיו". הקב"ה לא נטש אותנו, חלילה, אבל כן היה מעבר בצורת ההשגחה. לא עוד ניסים גלויים, אלא הקב"ה שומר עלינו ומציל אותנו בצורה נסתרת, דרך הטבע. הביטוי לכך הוא פורים. עמ"י נוכחו לדעת, שגם בגלות ולאורך הדורות, הקב"ה ממשיך לשמור עלינו. "כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב". ידיעה זאת גורמת לנו לביטחון בה', שלעולם לא יפקיר אותנו לגמרי בידי אויבינו. בספר אורחות צדיקים ישנם הרבה שערים, ובכל שער הוא עוסק במידה אחרת - מידת הגאוה, מידת הענוה, מידת הרחמים, מידת הכעס, ועוד. כאשר עוברים על כל השערים, מגלים שאין "שער בטחון" או "שער אמונה". אלא, בתוך שער השמחה המחבר מרחיב על מידת הבטחון בה', כי שני הדברים הולכים ביחד. מי שיש לו בטחון מוחלט בה' - שהקב"ה משגיח, והכל ממנו, וכל מה שהוא עושה הוא לטובה - הוא יכול להיות שמח באמת, כיון שאין לו ממה לדאוג. יש אבא גדול בשמים ששומר עליו. לכן, דווקא בחודש אדר, שנוכחנו לראשונה לאחר החורבן שהקב"ה ממשיך לאהוב אותנו ולשמור עלינו, רק בצורה נסתרת, זה ממלא אותנו בשמחה גדולה. משנכנס אדר מרבין בשמחה/בטחון בה'. וכשם שהקב"ה הציל אותנו מאויבינו בימי מרדכי ואסתר, וגאל אותנו גאולה חלקית, כך נזכה החודש שהקב"ה יציל אותנו מכל אויבינו, ויגאל אותנו גאולה שלמה.

מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל: דרכי החינוך בחכמה

ישבו בחדרו של רב אהרן-לייב שטיינמן זצ"ל יועצי נישואין וחינוך, והציג בפניהם את דעתו, כי רוב הבעיות הנפשיות מתחילות ב'מידות' כמו קנאה כבוד וכדומה. ישב בצידי החדר פסיכיאטר מפורסם, וחייך לעצמו בביטול: "סבורני שלא כך". לאחר כמה ימים שלח לכל המשתתפים, כי התיישב בדעתו ובדק את כל המקרים שמטפל בהם כעת, ומצא שברוב המקרים, אם לא היה מתחיל בקנאה בחברו בתחילה, החולה לא היה מגיע למצב הנפשי בו הוא נמצא כעת...

סיפר מרן רב אהרן-לייב שטיינמן: "דיברתי עם ה'חזון איש' בעניין שידוך, ואמר לי על הבחור המדובר: 'למדן הוא כבר לא יהיה'. לא ידעתי כיצד ראה זאת, אבל בהזדמנות אחרת אמר לי ה'חזון איש', שכשיש לאדם מידות עקומות ורעות, הדבר גורם בסוף שגם הראש והשכל יתעקם. ואולי, זו הסיבה שאמר לי על הבחור הנ"ל, שהוא כבר לא יהיה למדן. ובאמת אמרו, כי על פי 'מידות' של בני אדם היה החזו"א מחווה דעה - מה יצא מהם בתורה".

המשיך מרן: "לפעמים הרצון העז להתבלט, הוא שגורם לו בסופו של דבר שאינו מבין את הלימוד, או לפעמים ההתעקשות שלא להודות לשני ולא לרצות להקשיב לחברותא, היא הגורמת לעקמימות בלימוד. רוב העקומים בלימוד, שורש הדבר נובע ממידות רעות (וזה מתרחש כבר מגיל ילד קטן ממש).

"כי בדרך כלל, כאשר אדם לא מעונין להודות על האמת, הוא מחפש עצות איך לעמוד על דעתו, ואז הוא נופל בטעות גדולה יותר. אך מה נעשה שקשה מאד לומר 'טעיתי'...".

"רבי הירש זצ"ל, רבה של העיר סלנט, הכיר אברך עם פוטנציאל גדול, אך עם שכל עקום בלימוד הגמרא. מה עשה רבי הירש?

סידר לו ללמוד בחברותא עם רבי ישראל מסלנט, בעת שהיה נער בן י"ב. רבי הירש היה משוכנע שזו התקוה היחידה של האברך. והסביר, כי הלימוד של האברך בחברותא עם מבוגרים בני גילו, לא מועיל לו ליישר את השכל, כי מידת ההתנצחות פועמת בו בעוצמה, ותמיד לא יסכים איתם ולא יאזין להסבר שלהם, יתעקש שלא לשמוע וכך יישאר בעקמומיותו. אבל כלפי ילד טוב ונעים בן 12 אין לו את הניסיון הזה. והילד עם הסברא הישרה, יוכל לאט לכוון אותו להיגיון בריא ושכל ישר.

"וכך היה שאכן הועיל לו" - דברי רב אהרן-לייב.

אם לא תקנאו תוכלו להצליח ולהשיג

שני 'מחנכים' חלפו ב'קבלת קהל', והתאוננו כי סובלים מלמידים שמקנאים איש ברעהו. הם האמינו כי יקבלו תשובה קצרה וחותכת וימשיכו לדרכם, שהרב יגלה להם תרופת פלא.

אך הם קיבלו תשובה ארוכה וקולחת, שהפסיקה מעט את שטף 'קבלת הקהל'.

וכה אמר להם: "אמש היה כאן צעיר שסיפר כי הוא סובל מכך. מקנאה. אמרתי לו: 'לא רק אתה סובל מכך, אלא כולם'...

"דעו, כי ה'קנאה' בהצלחת אחרים, היא אחת הסיבות העיקריות למניעת עליה בתורה, עד שאפשר לומר שרוב המשברים הפוקדים תלמידים בכל הגילאים, הם בגלל שהם רואים את חבריהם מצליחים. "השבר לא פוקד את התלמיד בגלל שאינו יודע טוב את החומר, או משום שלא מצליח כפי שציפו ממנו, לא, אלא מחמת הסבל שיש לו מכך שהחבר שלצידו כן יודע ומצליח. זה שובר את רוחו וחוסם את דרכו להתעלות. ואילו לא היה חברו מצליח, היה נשאר רגוע, כי כאשר שנינו לא מצליחים, הצרה לא נוראה כל כך...

"השנה היו אצלי בשיעור ב'ישיבה קטנה' בחורים בעלי כישרונות. ואם אתה חושב שלדור תהיה תועלת מהם - מסתמא לא. מפני שכאשר הם ממשיכים ובאים לישיבה גדולה, שם יש מלחמה ותחרות וכל אחד מטפס גבוה יותר, עד שהוא רואה שהנה חברו

גובר עליו, ואז הוא נשבר, והדור מפסיד אותו. ומדוע נשבר? כי קשה לראות בהצלחת חברו!" המשיך רב אהרן-לייב: "מעשים שבכל יום, שמדברים עם תלמידים דברי עידוד, ומונים בפניהם את מעלותיהם והישגיהם, והדבר מועיל לזמן קצר בלבד, והסיבה, כי הם מסתכלים לצדדים 'כל זה איננו שווה לי', ומסתכלים שוב ושוב על הצלחת האחרים. כך בבחורים צעירים, כך בחורים מבוגרים יותר והוא הדין לאברכים, כאשר רואה את חברו עולה והוא נשאר כאילו מאחור - שאינו עולה כמותו, הדבר מפריע לו מאד. יש שנשברים לגמרי ויש שעדין מחזיקים מעמד, אבל בכל זאת הדבר מפריע להם.

"'קנאת סופרים תרבה חכמה' (בבא בתרא כ"א ע"א) אך לא 'קנאת תלמידים' זה בזה, שבדרך כלל אינה מרבה חכמה אלא ממעטת אותה.

"וברגע שמידת הקנאה בוערת, האדם לא פועל על פי מחשבה והגיון. נשאל את ראובן 'מה אכפת לך ששמעון מצליח ויודע?', הוא לא יוכל לתת שום הגיון וטעם. (אילו היית שואל את קין מה היגיון - מה יתן לך ומה יוסיף לך אם תהרוג את הבל, וכי על ידי כך תתקבל מנחתך? - וכי היה לו מה להשיב?!)".

שאלה: אז מה לעשות עם הבעיה הזו של 'קנאה'?

תשובה: "כמעט ואין עצה, כי 'קנאה' זה ענין שאי אפשר ללחום נגדו בכוח, אך קצת עצה יש, להרגיל את עצמו לעולם לא להסתכל על חברו רק על עצמו.

"כאשר אתם רואים תלמיד שמתפתל בתחום הזה, ועוד מראש לפני שמתפתל ומסתבך, לא די בלעודד אותו ולמנות בפניו את מעלותיו והישגיו, אלא גם להסביר לו, כי כל אחד נברא לשמש את קונו לפי הכוחות שלו דווקא. וכמו שהוא מבין שלא ייקח ללב, ולא יצטער על כך שאינו גדול כמשה רבינו ע"ה או כמו הגר"א מוילנא, כך עליו לדעת שהאושר, השמחה והתקווה שלו - להיות מה שהוא, ורק כפי מה שהוא, כי כל אחד נולד עם הכישרונות שלו ועם האפשרויות המיוחדות רק לו. וכאשר יתרגל לא להסתכל על חברו ויביט על עצמו - לצמוח כפי כוחותיו, יוכל להגיע באמת להישגים המיועדים לו! ויהיה מאושר ויצליח. זה הרי מאד נכון, ועידוד אמיתי!

"בודאי שלא קל לצעיר לקבל את זה, כי אפילו אנשים גדולים - קשה להם לקבל את הרעיון, וכל שכן צעירים, אך בכל זאת אם יצליחו אפילו קצת להחדיר את הרגש והמחשבה הזו - לא להסתכל על השני, זה יציל את האדם וייתן לו את האושר הגדול שלו".

עוד אמר לר"מ בישיבה ששאל: "מה אומרים לבחורים שנראה להם כי לחבר שלהם הולך טוב, ולהם לא הולך?"

"אפשר לומר לו כי יש גרועים ממנו. ואם הכאב שלו מכך שלא מבין את השיעור ואחרים כן מבינים, אפשר לומר לו: נכון שאתה לא מבין את השיעור, אבל לשני יש חסרון אחר שלמרות שמבין את השיעור אבל לוקה בקושי אחר שלך אין... כך לעודד אותם, וזה עידוד עם אמת, אין זה עידוד סרק.

"עיקר עבודת האדם בסוגיה של 'בין אדם לחברו' צריכה להיות בחלק של עין טובה - גם אם הזולת עדיף ממני ולכאורה מאושר ממני".

'קנאה' - תחילה

ישבו בחדרו של רב אהרן-לייב יועצי נישואין וחינוך, ובין הדברים הציג בפניהם את דעתו, כי רוב הבעיות הנפשיות מתחילות ב'מידות' כמו קנאה כבוד וכדומה. ישב בצידי החדר פרופסור פסיכיאטר מפורסם שביקש להצטרף, וחייך לעצמו בביטול "סבורני שלא כך".

לאחר כמה ימים שלח לכל המשתתפים, כי התיישב בדעתו ובדק במתינות את כל המקרים שמטפל בהם כעת, ומצא שברוב המקרים, אם לא היה מתחיל באיזה דבר קנאה בחברו בתחילה, המצב לא היה מתפתח כך, והחולה לא היה מגיע למצב הנפשי בו הוא נמצא כעת...

מחסומים בדרך לעליה ולהצלחה

סיפר רב אהרן-לייב: "הגיע אלי יהודי שיש לו ילדים תאומים השווים בכישרונותיהם, אך למעשה בלימודים (בציונים), האחד חלש מהשני, ואינו מצליח לפענח את שורש הבעיה. יעצתי לו, שיקח להם 'מורה פרטי' שילמד עם שניהם יחד, ועם כל אחד בנפרד. הוא עשה כך, ונוכח לראות, כי כאשר המורה למד עם שניהם, הציון הסופי היה כנ"ל - שהאחד יותר חלש, ואילו כאשר למד עם כל אחד בנפרד, הם הגיעו להישגים שווים. הקושי שלו נבע מכך שהיה קשה לו לראות את השני מצליח. וכאשר הוא למד עם מורה פרטי לבד, ולא נוכח בהצלחת השני, הצליח להתקדם גם הוא בלימוד".

(מתוך הספר 'חכימא דיהודאי')

■ הצוואה המוזרה

אוניה קטנה ועמוסה עגנה עם שחר בחופי ארצות הברית. מהאוניה מיהרו לרדת הנוסעים המרובים, שרידי חרב ואודים מוצלים מגיא ההריגה באירופה הבוערת. הם נמלטו לאמריקה הגדולה, איש איש וצרורו הקטן, אותו הספיק לארוז לפני שברח ונמלט...

על היורדים מהאוניה, נמנה גם נער צעיר, צנום ובודד, שכל משפחתו נותרה מאחור, נעקדה על קידוש ה'. רק הוא ניצל והגיע הנה, ושקית קטנה בידו המכילה את כל רכושו בעת הזאת.

באין לו מכר וגואל, התגלגל ממקום למקום, עד שנקלע לבית מדרש הומה ששימש כישיבה לבחורים שנמלטו מאירופה. זה המקום בו חשקה נפשו, בו יוכל לעלות ולהתעלות בתורה באין מפריע... מבוקר ועד ליל וגם אל תוך שעות הלילה, לא הפסיק להגות בתורה, ללומדה ולשננה. הוא הפך לבן תורה אמיתי בכל מהותו וישותו, כאשר כל העולם הזה ממנו והלאה.

יש לו את המזוודה הקטנה עם כמה פריטי לבוש, יש לו מזון מהישיבה, ויש לו את הגמרא - והיא העיקר! בתוככי השקית שצרר כשנמלט, הצליח להכניס חולצה אחת, שהייתה למעשה מחצית ממלתחת בגדיו. חולצה אחת הוא לובש, חולצה נוספת מקופלת בשקית. את היפה שבהן - הצניע לכבוד שבת, ואילו את החולצה השנייה - לבש בימי השבוע. כך התנהלה חלוקת החולצות על מי מנוחות, כשיום השבת זוכה לכבוד גדול - חולצה יפה ומכובדת, לעומת חולצת ימי החול המתבלה והולכת...

אלא שחלפו הימים ושתי החולצות הלכו והתבלו. ראשונה בלתה חולצת ימי החול, ומעט אחריה גם החולצה השבתית. עם הזמן, החולצות הבלויות כבר איבדו את שלמותן, חורים נפערו, תפרים נפרמו, הן נראו כמו נפה מחוררת... מה עושים עכשיו? הן הוא לא יעזוב את הגמרא בשביל חולצה! בהרהור נוסף עלתה במוחו הברקה, שהעלתה חיוך על שפתיו ושימחה את לבו. הוא יכול ללבוש את חליפתו, ואז החורים לא יהיו ניכרים! ממחשבה למעשה,

מיהר ולבש את מעילו העליון, והחורים שבחולצה כבר לא נראו...

אלה שהפתרון הזה טוב וראוי לבית המדרש, בו בחורים רבים לבשו חליפות, אך בחדר האוכל שבישיבה, כשכל הבחורים לבושים בחולצות בלבד, איך יוכל לרדת לחדר האוכל בחליפה ולהרגיש כה שונה ומוזר מכולם? שב הנער וחשב, ובמוחו עלתה הברקה נוספת, העולה על קודמתה. "הן לאחר התפילה, משתהים הבחורים ומתעכבים בבית המדרש עוד כמה דקות. בזמן הזה חדר האוכל ריק ושומם וניתן לאכול בו כשאיש אינו רואה כי אני לבוש במעיל העליון. זה הפתרון!".

למחרת, רגע אחרי הקדיש שלאחר "עלינו לשבח", נמלט מיודענו הבחור אל חדר האוכל, אכל בזריזות, בירך, ועלה לבית המדרש כשחבריו החלו יורדים. כך הצליח לאכול כשהוא לבוש במעיל העליון, ורבע שעה לפני תחילת הסדר - כבר היה בבית המדרש, אחרי ארוחת הבוקר, בעוד חבריו סועדים עדיין פה שחרית.

יש עכשיו רבע שעה פנויה, עד שיבוא החברותא, עד שהסדר יתחיל. כמה זמן? רבע שעה! "זה זמן יקר, אי אפשר לתת לו לחלוף בחוסר מעש", פסק לעצמו, ובנה סדר לימוד ייחודי. ברבע השעה הזו ילמד מדי יום מסכת נוספת, אשר אינה נלמדת בישיבה. הוא ינצל את רבע השעה הזו לצורך נעלה - להספיק לימוד נוסף בסדר יומו. למשך כמה זמן? לרבע שעה!

עיניו נחו על הגמרא מסכת זבחים הסמוכה, והוא החל ללמוד בה. מדי יום, רק רבע שעה. החל בגמרא, המשיך למפרשים, חזר ושינן. סיים מסכת זו, ועבר ללמוד מסכת מנחות. גם כאן, לא הרבה זמן, סדר יומו קפדני להפליא. רק את רבע השעה שהוא חוסך כתוצאה מהמהירות והחיפזון בארוחת הבוקר, רק את הזמן הזה הוא מקדיש ללימוד המסכת הנוספת: רבע שעה! חלפו כמה שנים. מיודענו הנער לומד בישיבה, עולה ומתעלה בתורה ויראת שמים. את רבע השעה הוא מנצל, קונה את המסכתות הללו ישר והפוך, בקי בהן בעל פה. זה בא לו די בקלות, סך הכול: רבע שעה!

חלפו עוד כמה שנים. הנער נישא, הקים בית, בנה משפחה לתפארת. שלח ידו במסחר, וראה ברכה בעמלו. הוא התפרסם בידע התורני הנפלא שיש לו וגם בעושרו המופלג, זכה ל"תורה וגדולה במקום אחד".

לימים, נלקח האיש לבית עולמו ובניו האבלים פתחו בהתרגשות את הצוואה. השורות הראשונות נראו בעיניהם מוזרות, ממש חידה סתומה. לקח להם זמן לעכל, להבין מה אבא רצה להביע... וכך כתב האב "בניי היקרים! בכספת שלי מצויות שתי חולצות בלויות להחריד, מחוררות מכל עבר. אני מבקש כי תיקחו את שתי החולצות הללו ותתלו אותן במרכז טרקלין הבית, בשעה שיעלו המוני המנחמים לנחמכם על פטירתי. לכל חולצה תצמידו תווית, על אחת תכתבו "זבחים", ועל חברתה "מנחות".

וכולם ישאלו לפשר החולצות והתוויות המודבקות עליהן, וזו מטרתי... שתספרו להם כי החולצות הללו לימדו אותי מסר יקר לחיים, על חשיבות הזמן. בזכותן למדתי לגלות מהי רבע שעה, עד כמה כל דקה וכל רגע, בניצול נכון, יכולים להפוך לכלי רב עוצמה להשגת יעד נוסף, למימוש שאיפה נכספת!

בגלל החולצות הבלויות, נותרו לי כמה דקות פנויות ביום. הייתי יכול לאבד את הזמן הזה על דא ועל הא, ואז הייתי מפסיד קניין נצחי רב ערך. בזכות העובדה ששתי החולצות האלו בלו והוכרחתי למהר בחדר האוכל - הרווחתי רבע שעה ביום! רבע שעה! זה נראה כמעט כלום, אבל זה עולם ומלואו! שתי החולצות האלו ישמשו כמזכרת, יעידו כתמרור: רבע שעה זה המון זמן, בכל דקה ניתן להשיג, לקנות, לזכות, לאסוף. לעולם אל תוותרו על רבע שעה, אל תתנו לה לחלוף בחוסר מעש!". עד כאן דברי צוואתו, שהותירה את בניו המומים.

החולצות נתלו לראווה בסלון הבית וכל המנחמים שאלו לפשרן, וקיבלו את התשובה המסעירה בפרוטרוט. וכבר בצאתם מבית האבל, החלו לפשפש בסדר יומם, למצוא את רבע השעה האבודה ולמלא אותה בתוכן מועיל ונצחי. הסיפור במלואו, הופיע בגיליון "מאורות הדף היומי", מעדות הרה"ג רבי דוד הלל שליט"א, מראשי ישיבת "ברכת אפרים" על אמיתות הסיפור.

כדאי מאוד להפנים את המסר שהוא נושא עבורנו: כולנו מביטים בלוח זמנים הצפוף שלנו, עמוס מטלות, רווי משימות, צפוף בביצועים. להספיק לשבת עם הילדים ולהאזין להם ברוגע? להכניס שיעור נוסף? מעשה חסד? עזרה לזולת? הייתי עושה זאת בשמחה, אבל מתי?? אין לי זמן!

הבה נאמץ את המסר הזה אל ליבנו, נטמיע אותו בנפשנו. אין מילים שיוכלו לתאר את הרווח, כל דיו לא יצליח לבטא את ההישג. נחפש את הדקות האבודות, את הזמן החומק מבין האצבעות בחוסר תשומת לב וניתן לו משמעות, נעניק לו תוכן. נמצא את הדקות המתאימות לשבת עם ילדינו, להאזין להם, להקשיב להם בשלווה. נמצא גם זמן להוסיף חסד, שיעור תורני, פנינה מאוצרות האגדה והמוסר. נמצא את הזמן בו אנו יושבים באוטובוס וניערך אליו עם שיעור מוקלט מוכן להאזנה. נמצא את הדקות בהמתנה לרופא או בבנק ונקדיש אותן לדרוש בשלום חבר. כן, יש קונה עולמו ברבע שעה אחת של חיים...!

(מתוך גיליון מאורות הדף היומי)

סגולה לחיים ארוכים

את הסיפור המפעים הבא, שמענו מכלי ראשון, מפי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן. בהיותו אברך צעיר, התגורר הרב זילברשטיין בשכנות לאדמו"ר הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא בעל ה'חלקת יהושע' זי"ע, וזכה להיות עד להנהגתו ולדרכיו. אחד ממנהגיו של הרבי היה, כי בכל יום חמישי היה מגיע לביתו השוחט, רבי יצחק ויינר, ושוחט עוף עבור הרבי. הרבי היה עומד לצדו בעת השחיטה, וממתין לקיים מצות 'כיסוי הדם', עליה הקפיד עד מאוד. עם סיום השחיטה, היה הרבי מתכונן ביראה, וכשהוא מתנועע בדביקות היה מברך בהתלהבות עצומה 'ברוך אתה... אשר קדשנו... על כיסוי הדם!' כשכל גופו רוטט בהתרגשות וקולו הולך וחזק מאוד...

הרבנית זילברשטיין ע"ה נהגה להעמיד את ששת ילדיה בחלון הבית בעת השחיטה וכיסוי הדם, כדי שיוכלו לראות את הרבי בעבודת הברכה. 'שיראו הילדים וילמדו מהי ברכה בכוונה, שילמדו איך יהודי מברך ברכה!' היתה אומרת בכל עת, והילדים היו ממתינים בציפייה דרוכה ליום חמישי, לראות את עבודת הרבי בברכה על כיסוי הדם. באחד הימים סיפר הרב זילברשטיין לרבי, כי רעייתו מעמידה את הילדים בחלון הבית, כדי שיראו וילמדו מהי החשיבות של ברכה בכוונה, ועד כמה הילדים מתרגשים ומצפים לקראת המעמד השבועי. למשמע הדברים, פתח הרבי מביאלא

והשיב בסיפור מזיכרונו, מעשה שהתרחש אצל זקנו הגדול, הרה"ק ה'דברי בינה' מביאלא זי"ע, בפולין...

אל חדרו של הרבי נכנס יהודי ושפך את לבו בפניו כי הוא סובל נוראות ממחלת השחפת העושה בו שמות. "רבי, יש לי אישה וילדים בבית, ואני עדיין איש צעיר. המחלה הנוראה מפילה חללים, גם אני נדבקתי בה, ותיכף יעבירוני להסגר כדי שלא אדביק אחרים, שם אשהה עד יום מותי בייסורים קשים ומרים"... בכה. הרבי שתק מספר דקות ושקע בשרעפיו, ואז הרים את עיניו ושאל קצרות: "אתה רוצה לחיות?" - - - "בוודאי!" השיב היהודי, 'בשביל זה באתי"...

"יש לי עצה בשבילך", השיב הרבי, "תקבל על עצמך לומר ברכות בכוונה. בכל ברכה שאתה אומר - תעצור לרגע, תחשוב שאתה מדבר עם מלך מלכי המלכים, תכוון באמירת הברכה את כוונת המילים, הכוונה הפשוטה והמובנת לכל. אם תקבל על עצמך ותנהג כך - מובטחני שתזכה בחיים חדשים!".

האיש הודה לרבי בהתרגשות, ויצא את החדר. עוד באותו יום החל להקפיד לברך ברכות בכוונה, ומני אז לא יצאה מפיו ברכה שלא התכוון בה, לכל מילה, למלוא מובן כל מילה. בביקור הבא אצל הרופא התברר כי המחלה נסוגה אחור, ובתוך תקופה קצרה חרב השחפת הוסרה מעליו והאיש שב להיות אב שמח ומאושר...

כי לברכה יש כח, יש לה עוצמה. ברכה בכוונה - היא ברכה שפותחת שערים, שמספקת שמירה והגנה, שמהווה סגולה בדוקה ויעילה. הבה נקבל על עצמנו לברך בכוונה, כי הברכה בכוונה יכולה להציל אותנו, פשוטו כמשמעו! מול מחלות קשות וחשוכות מרפא, מול מצוקות קיומיות יומיומיות. יהודים טובים מחפשים כל דרך וכל עצה לזכות לישועה, לסגולה, לשמירה, לרפואה. הנה הכלי השימושי והיעיל ביותר, כלי זמין בכל שעה ובכל מקום - לברך ברכות בכוונה, כי לברכה בכוונה יש כח ועוצמה לאין שיעור, יש לה יכולת להשפיע רפואה ושפע!

(מעובד מתוך מאמרו של הרב אשר קובלסקי שליט"א
שהובא בגיליון דרישה וחקירה)

בגדי כבוד

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" שואל רבינו אור החיים הקדוש, למה הוצרכה התורה לומר "לכבוד ולתפארת", אחר שהודיע הכתוב את אופן עשיית הבגדים. ומה ראתה התורה לציין זאת, שהבגדים הם לכבוד ולתפארת? ומבאר רבינו ע"פ אמרם (ע"ז לד.) שמשה רבינו היה משמש בחלוק לבן בשבעת ימי המילואים.

נמצא שאין בגדי הכהונה מעכבין מלשמש בעבודת בית המקדש, אלא לאהרן ולבניו. ולזה בא הכתוב בהוספת התיבות "לכבוד ולתפארת" לומר לנו שלא נתעה לומר, שהבגדים הם לצרכי העבודה, וכל העובד בלא בגדים הרי זה חלל את העבודה. אלא בדווקא לאהרן ובניו שהם העובדים הקבועים בבית המקדש, הצריכם הכתוב ללבוש את הבגדים הללו בשעת העבודה.

ובטעם הדבר שלא הקפיד ה' על לבישת הבגדים אלא לאהרן ולבניו מבאר רבינו, כיון ששמונת בגדי כהונה באו לכפר על ח' מיני עבירות שהיו בעם ישראל. ולכן לא הקפיד ה' לשמש באותם הבגדים אשר תכליתם לכפר על עוונות בני ישראל, אלא בעבודת קבע הנעשית ע"י אהרן ובניו.

ואע"פ שעיקר הכפרה נעשית ע"י בבואו לשרת לפני השי"ת, מ"מ היה חשוב שאת עשיית הבגדים יעשה משה רבינו ע"ה, וכמו שכתוב "ועשית בגדי קודש לאהרן". ואח"כ כתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי לב... ומבאר רבינו להורות שלא הוא יעשה בעצמו, אלא יצוה לאחרים לעשות. כי יש ענין חשוב בכל דיבור ומעשה בדבר מצוה. וכל מעשה המקדש נעשה בדקדוק רב ע"פ רצון השי"ת, הן בחלק הדיבור והן בחלק המעשה, כי רק על ידי כך יזכו להשראת השכינה.

וכאן המקום לעורר את הלבבות, על ענין הלבוש המכבד את האדם הלובשו. שכל אחד מבני ישראל בניו אהוביו של הקב"ה, צריך לעטר את עצמו בבגדים הראויים לו לפי מידתו, שבזה מתקדש שם שמים על ידו. לא לחינם קרו לבגדים מכובדים=כי הם מכבדים את האדם הלובשם. והוא שאנחנו מברכים בכל יום בבוקר ברכת "עוטר ישראל בתפארה" כי הוא לשבח לנו, שזוכים לכסות את ראשנו בכיסוי של כבוד. ולכן בבואנו לתפילה, מן הראוי לכסות את עצמנו כיאות לעומד בפני המלך.

ומאידך אמרו (חגיגה טז.) שאם נתגבר על האדם יצר הרע ורוצה להחטיאו, ילך למקום שלא מכירים אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ. כלומר, שיסיר את בגדיו הראויים לו וילבש בגדים אחרים שאינם ראויים לפי כבודו. ופירש רש"י (שם) אין דעתו גסה עליו, ושמא יקל כח יצרו, וגם אם יחטא אין אדם נותן לו לב, לפי שאינו חשוב בעיניהם.

פורים דאיראן

במחזור השנה של קהילות יהדות איראן נחשב פורים לחג שולי יחסית, והוא נימנה עם החגים שבהם מרבים בביטויי שמחה ועליזות. לקראת פורים היו התלמידים ב-כּוּתאבּ (ה"חיידר") מעתיקים בכתב ידם את מגילת אסתר וחוזרים ומשננים את תוכנו וכן פיוטים נוספים שקשורים לחג; מצוות תענית אסתר, שמתקיימת יום לפני החג, זכתה באירן להקפדה יתירה. עם זאת, נוהג הצום של נשים רווקות, גם כסגולה מיוחדת לנישואים במהלך השנה הבאה, התפתח רק במקומות מסוימים; מנהגים נוספים שהשתרשו בקרב קהילות יהדות אירן כללו העברת מגש לאיסוף תרומת מחצית השקל להחזקת בית הכנסת ולקופת רבי מאיר בעל הנס. ההתרמה התקיימה לרוב עם תום הצום בקרב קהל המתפללים בבתי הכנסת.

מקום משכנם האחרון של גיבורי המגילה, מרדכי ואסתר, שמזוהה עם אחוזת קבר קדומה שממוקמת בעיר המדאן, נחשב מאז ומתמיד לאחד האתרים הקדושים ביותר ליהודי אירן. המקום מהווה מרכז כל ימות השנה ולא רק בפורים. במועד תענית אסתר ובפורים המקום נוטה להיות הומה במיוחד. מבנה הקבורה של מרדכי ואסתר מוכר ברפובליקה האסלאמית כאתר מורשת היסטורי.

במהלך קיום החג באירן היה מקובל גם לשרוף בובת-המן עשויה קש, סחבות וחומרי נפץ ביתיים. הבובה נתלתה מבעוד יום במקום גבוה, ולאחר שהתקלסו בה בדברי גידופים ועלבונות להמן, כסמל לכל שונאי ישראל, היו שופכים עליה שמן ומציתים אותה לקול צהלת ההמון.

מבחינת מאכלי החג, מצוות סעודת פורים נערכה ברוב הדר והרבו לשתות בה יין ולאכול מיני ממתקים ומגדנות, כגון: עוגיות אורז (נאנ-י ברנג'), דייסות מתוקות של קמח ואורז (הלווה) ועלי בצק מתוקים מטוגנים בשמן (גוש-י פיל). בנוסף למאכלים השונים, הפירות ומיני המתיקה הכילו המגשים גם מתנות, בגדים ותכשיטים.

במהלך חג הפורים נוהגים היהודים באירן לשחק במשחקי מזל למיניהם לזכר הפור (ככל הנראה מעין קובייה), שהטיל המן למען קביעת מועד השמדת קהילת היהודים. משחקי קלפים ומזל אחרים מסמלים גם את התמורה הכספית, עשרת אלפים כיכר כסף, שאותם העביר המן לקופת אוצר המלך אחשוורוש, תמורת ההיתר לממש את מזימותיו כלפי הקהילה היהודית המקומית.

כמו כן נהגו הורים ובני משפחה קרובים אחרים להעניק לילדים דמי פורים. בערים שונות באירן נהגו נערים אף למשוח את פניהם בצבע שחור, ללבוש מיני בגדים מוזרים ולהתדפק על דלתות שכניהם, כשהם מתופפים ורוקדים. בתמורה, נהגו בעלי הבתים להעניק להם מיני ממתקים.

כיום מונה האוכלוסיה היהודית באירן בין 20,000 ל-25,000 נפש, ומהווה את הקהילה היהודית הגדולה ביותר בארצות האסלאם. חג פורים נחוג בקרב האוכלוסיה היהודית גם ברפובליקה האסלאמית תוך שמירה על מרבית המנהגים מקדמת דנא. החג מלווה בתקווה ואמונה, כי מי שהציל את אבותיהם ואת כל עם ישראל בימים ההם, ימי אחשוורוש והמן, מרדכי ואסתר, הוא שימשיך ויגן עליהם ועל כל עם ישראל גם בעידן הנוכחי.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net